

Riktlinjer för betygsnämndens sammansättning

Det regelverk som finns vid Tekniska högskolan, LiU, rörande betygsnämndens sammansättning innebär i korthet att betygsnämnden skall bestå av tre eller möjligen fem ledamöter. Dessa skall normalt vara minst docentkompetenta. Minst en ledamot ska vara hämtad utanför LiU och, om inte särskilda skäl föreligger, ha sin verksamhet vid ett annat lärosäte. En majoritet av ledamöterna ska, om inte särskilda skäl föreligger, komma från annan institution än respondenten. Undantag från denna princip kan göras vid de största institutionerna. Det som föreskrivs ovan ska även gälla om en reserv måste gå in och ersätta en ordinarie ledamot. Det innebär att den ordinarie nämnden bör innehålla två externa ledamöter alternativt en extern reserv.

[Ny lydelse i ovanstående stycke efter beslut 2010-11-29 (FUNP 10-5) Allmän studieplan för forskarutbildning, Kap.6 §25.]

Att en betygsnämnd uppfyller ovanstående regelverk betyder emellertid inte att nämnden tjänar sitt syfte – att rättssäkert, med sakkunskap och legitimitet bedöma om avhandlingen och försvaret av avhandlingen ska godkännas.

Detta policydokument fastställer allmänna principer som bör beaktas vid sammansättningen av betygsnämnd vid Tekniska högskolan. Dokumentet är inget formellt regelverk utan en sammanfattande tolkning av de intentioner som ligger bakom högskoleförordning och lokala föreskrifter. Dokumentet kan tjäna som vägledning vid förslag om, och utseende av, betygsnämnd.

Docentkompetens

Ledamöterna i betygsnämnden förväntas i normalfallet ha kompetens och erfarenhet av att handleda doktorander vilket innebär att ledamoten – såvida inte särskilda skäl föreligger – skall vara minst docent eller ha motsvarande kompetens. Exempel på särskilda skäl kan vara att en person bedöms ha speciella erfarenheter eller kompetenser som är väsentliga för nämndens bedömning; exempelvis industriell erfarenhet, eller sådana sakkunskaper som är svåra att hitta bland docentkompetenta kandidater. En sådan person skall dock alltid vara disputerad.

Ledamot från egen fakultet

Det finns inget formellt krav att utse ledamot från egen fakulteten, men det är i allmänhet lämpligt att utse en sådan ledamot, eftersom ledamoten är bekant med lokala rutiner och det lokala regelverket. Dessutom ger det fakulteten viss insyn i de principiella resonemang som förs före, under och efter betygsnämndens sammanträde. Det bör dock påpekas att detaljerade framställningar som inte dokumenterats i betygsnämndens protokoll inte bör spridas till en vidare krets efter betygsnämndens sammanträde.

Ledamot från egen institution

I många fall utses en ledamot från samma institution som respondenten, eftersom en sådan ledamot i allmänhet är väl insatt i ämnet. Samtidigt är det viktigt att välja en person som inte är alltför nära lierad med handledaren eller respondenten. Man bör exempelvis undvika att välja personer från samma forskargrupp.

Om det inte finns särskilda skäl däremot ska en majoritet av ledamöterna komma från annan institution än respondenten. Sådana särskilda skäl kan vara att ordinarie ledamot akut blir förhindrad att närvara vid disputationen på grund av sjukdom eller andra omständigheter utom rimlig kontroll. För att hantera sådana händelser kan en ersättare utses från samma institution trots att nämnden redan innehåller en ordinarie ledamot från institutionen. Om detta är möjligt beror dock på omständigheterna i det specifika fallet: Institutionerna vid Linköpings universitet är oftast storinstitutioner och möjligheten att utse en ersättare från egen institution är naturligtvis större om det rör sig om en stor institution med möjlighet att välja någon från ett inte alltför näraliggande område, jämfört med en liten institution där den möjligheten inte alltid finns. Stor försiktighet bör dock alltid iaktas om en sådan ersättare utses för att inte äventyra nämndens trovärdighet och legitimitet.

Jävssituation

Betygsnämndens beslut är att jämställa med myndighetsutövning vilket formellt innebär att betygsnämnden är underställd samma regelverk som t.ex. examinator. Det innebär bland annat att ledamot i betygsnämnd kan ställas till ansvar om man ”uppsåtligt eller av oaktsamhet vid myndighetsutövning genom handling eller underlåtenhet åsidosätter vad som gäller för uppgiften”. Ledamot omfattas också av Förvaltningslagens regler om jäv. Av de fem jävssituationer som anges är det i första hand följande två som är relevanta för betygsnämndsledamot:

Sakägar-, intresse- och släktskapsjäv: Uppstår om beslutet angår personen själv, dennes make, förälder, barn, syskon eller någon annan närstående; samt om ärendets utgång kan medföra synnerlig nytta eller skada för personen själv eller någon närstående till denne.

Grannlaghets- eller delikatessjäv: Uppstår om det i övrigt finns någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet till ledamots opartiskhet i ärendet. Att exakt definiera när delikatessjäv föreligger är nästan omöjligt; det svenska forskarsamhället är relativt begränsat och drar man jävsproblematiken till sin spets blir det nästan omöjligt att sätta samman en helt opartisk betygsnämnd. Fall då jäv får anses föreligga är till exempel

- Då ledamot samförfattat artikel med den forskarstuderande (även om artikeln inte ingår i avhandlingen).
- Då ledamot någon gång aktivt deltagit i handledningen av den forskarstuderande.
- Då ledamoten står i beroendeställning eller tacksamhetsskuld till handledaren eller den forskarstuderande, t.ex. finansieras till del av handledaren eller har ett nära samarbete med handledaren. Det kan t.ex. diskuteras om det är lämpligt att en ledamot samförfattat artiklar med handledaren under senare år.

Ytterst handlar ovanstående om lärosätets, handledarens, betygsnämndsledamotens och den forskarstuderandes trovärdighet och legitimitet. Även om jäv kanske inte föreligger i Förvaltningslagens mening, är det olyckligt – inte minst för respondenten – om fokus hamnar på ledamöters eventuella opartiskhet istället för respondentens arbete.

Även om opponenter inte deltar i betygsnämndens beslut, så har opponenterens agerande stor påverkan på betygsnämndens slutsats och ovanstående överväganden bör därför tas i beaktande även vid utseende av opponenter.